

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ Й ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ**

**ГАЗЕТНІ ВИДАННЯ ХЕРСОНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ КІНЦЯ ХІХ СТ.:
СТРУКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНА, ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНА
ХАРАКТЕРИСТИКА**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка ІV курсу
461 групи
Спеціальності 061 Журналістика
Освітньо-професійної
програми Журналістика
Примак Софія Михайлівна

Керівник: кандидат наук із
соціальних комунікацій, доцент
Орлова Наталя Василівна

Рецензент: редактор Інтернет-
ресурсу Kherson.net.ua Самборська
Валерія

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Зародження регіональної преси: «Николаевский вестник»	6
1.1. Передумови виникнення та змістові особливості видання «Николаевский Вестник».....	6
1.2. Аналіз рубрик газети та їх тематичне наповнення	9
РОЗДІЛ 2. Урядова преса Херсонщини: «Херсонские губернские ведомости»	12
2.1. Структура газетних шпальт «Ведомостей».....	12
2.2. Аналіз рубрик видання та їх тематичне наповнення	15
РОЗДІЛ 3. Приватна херсонська газета «Югъ»	18
3.1. Особливості оформлення видання «Югъ».....	18
3.2. Аналіз рубрик газети та їх тематичне наповнення	20
ВИСНОВКИ	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	24
ДОДАТКИ	26

ВСТУП

Актуальність дослідження. Одним із питань сучасних наукових досліджень з історії української журналістики є переосмислення та більш глибоке вивчення розвитку вітчизняної преси, адже журналістика будь-якого історичного періоду завжди є дзеркалом тогочасних подій.

Кінець XIX ст. був насичений різними реформами, які мали значний вплив на становлення регіональної преси та її текстове наповнення. Зміни адміністративно-територіального устрою, ряд законопроектів про цензуру, розвиток транспортних мереж та торгівлі на території України зумовили появу та розвиток газетно-журнальних видань на землях Херсонської губернії. Протягом періоду, який ми досліджуємо, преса еволюціонувала від інформаційного листка до видання зі складною композицією та жанровим різноманіттям. Окремі аспекти функціонування періодики Херсонської губернії кінця XIX ст. висвітлено у працях А. Гуза, Л. Зеленої, Н. Кузової, О. Макієнко, В.Шевцова, Н. Шушляннікової та інших.

Однак комплексний аналіз структурно-композиційних особливостей та жанрово-тематичного наповнення преси Херсонщини кінця XIX ст. ще не був предметом журналістичнознавчих досліджень. Цей фактор зумовлює **актуальність дослідження.**

Метою наукової розвідки є ґрунтовна характеристика періодики Херсонської губернії кінця XIX ст..

Для досягнення мети необхідно розв'язати такі **завдання:**

- а) дослідити композиційні особливості газет «Николаевский вестник», «Херсонские губернские ведомости» та «Югъ»;
- б) визначити тематику газетних видань Херсонської губернії кінця XIX ст.;

в) виокремити жанрову специфіку матеріалів видань «Николаевский вестник», «Херсонские губернские ведомости» та «Югъ» кінця XIX ст.;

г) з'ясувати, якими були ключові ідейні лінії в матеріалах газет «Николаевский вестник», «Херсонские губернские ведомости» та «Югъ» кінця XIX ст. та вплив цих публікацій на життя громадськості;

г) зробити відповідні висновки.

Об'єкт дослідження – розвиток та становлення регіональної періодики кінця XIX ст.. (1865 – 1899 рр.).

Предмет – структурно-композиційні особливості, жанрово-тематичне наповнення періодичних видань «Николаевский вестник», «Херсонские губернские ведомости» та «Югъ».

Основними методами дослідження були описовий і метод спостереження (для характеристики становища української преси кінця XIX ст. та врахування історичних умов її існування протягом цього тривалого відрізка часу); контекстологічний метод (для виявлення впливу емоційно-забарвлених лексичних одиниць на загальний смисл тексту); метод функційного аналізу (щоб з'ясувати мету та основні ідейні концепти публікацій та їх вплив на реципієнта).

Джерельною базою роботи слугували номери газет «Николаевский вестник» (№ 44 від 19 квітня 1877 р., № 84 від 23 липня 1877 р., № 15 від 7 лютого 1878 р.), «Херсонские губернские ведомости» (№ 1 від 3 січня 1865 р., № 2 від 9 січня 1865 р., № 3 від 16 січня 1865 р., № 27 від 10 квітня 1871 р., № 32 від 28 квітня 1871 р.) та «Югъ» (№ 393 від 18 липня 1899 р., № 395 від 20 липня 1899 р.).

Практичне значення дослідження вбачаємо в можливості використання отриманих результатів при читанні курсів і спецкурсів журналістського циклу («Українське журналістикознавство», «Історія української журналістики», «Газетно-журнальні жанри» тощо).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати кваліфікаційної роботи викладено в науковій розвідці «Зародження періодичної друкарської традиції на території Херсонської губернії у другій половині XIX ст.», розміщеної в збірнику «Студентські наукові студії» (2021 р.).

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (21 найменування) і додатків.

РОЗДІЛ 1

ЗАРОДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРЕСИ: «НИКОЛАЕВСКИЙ ВЕСТНИК»

1.1. Передумови виникнення та змістові особливості видання «Николаевский Вестник»

Перша газета міста Миколаєва почала видаватися як двотижневик 5 січня 1865 р. Її на власні кошти започаткував Єгор Павловський, коли йому ще не було 28 років. Творча особистість з дитинства, він прагнув до висвітлення життя міста у всіх його подробицях. Події суспільного життя, укази правління, культурні та мистецькі заходи, а також історичні матеріали - все це знайшло своє місце на сторінках «Николаевского вестника».

Проба пера у Є. Павловського відбулася значно раніше, коли він перебував на посаді помічника начальника Гідрографічної служби і укладав видання на морську тематику, одночасно практикуючись у літературі. Хист до письма сприяв співпраці Є. Павловського з найстарішим у світі щомісячним журналом з військово-морської тематики, офіційним органом військово-морського відомства «Морским сборником». Допикування до журналу супроводжувалося боротьбою за дозвіл заснування у Миколаєві власної міської газети.

Незабаром влада дала згоду і Є. Павловський розпочав активну підготовку: винайняв типографію у флотського штабу, за що зобов'язувався друкувати у виданні накази головного командира, детально розробив програму видання та почав збір матеріалу на перший випуск. Виходу передувала листівка-оголошення, де у 10 пунктах викладався зміст майбутньої газети. Окрім того, Є. Павловський наприкінці 1864 р. розпочав піар-кампанію видання, прагнучи

привернути увагу містян до першого регіонального представника друкованого слова.

Варто відзначити неготовність місцевого населення сприймати локальне видання. Довгий час Є. Павловський був єдиним працівником власної газети, а комерційні оголошення взагалі збирав з міських чуток та розміщував безкоштовно. Існували і фінансові проблеми: оренда типографії коштувала дорого, а державну субсидію, на яку видавець розраховував, отримувати не вдавалося.

Перші два роки газета виходила двічі на тиждень. Друкування було дуже довгим та трудомістким процесом, адже відбувалося вручну. З 1867 р. у «Николаевского вестника» з'явилися освічені та активні прихильники серед містян. Вони долучилися до розвитку газети. Таким чином «Николаевский вестник» урізноманітнівся різними авторами та жанрами. Результатом співробітництва Є. Павловського та мешканців Миколаєва стало зростання популярності та ролі газети у житті міста.

Однак 17 вересня 1870 р. життя молодого талановитого редактора трагічно обірвалося. Проводити його в останню путь прийшло багато миколаївців. Причиною цього було широке визнання, яке Є. Павловський заслужив протягом свого недовгого, але яскравого життя.

Газета «Николаевский вестник» продовжувала виходити і після смерті її засновника. Її видавав В. Краєвський, який оформив оренду і права на видання у родичів Є. Павловського. Тепер уже міська влада стала підтримувати газету щорічної субсидією. Через рік оренду перебрав А. Юрковський, за якого газета припинила своє існування у 1885 р. Видавничу традицію під керівництвом останнього редактора «Николаевского вестника» продовжив «Листок объявлений», згодом перейменований в «Южанин» [15].

Визначальною рисою газети була велика кількість матеріалів на морську тематику: графік рейсів пароплавів («*Рейсы Пароходовъ Русскаго Общества пар. тор.*»), накази Головного Командира

Чорноморського флоту («Назначаються: мичманъ Миклуха-Маклай для компанії на пароходъ «Аргонавтъ» и корпуса морской морской артилеріи прапорщикъ Андрей Яковлевъ артиллерійскимъ офицеримъ на плавучую Мортирную батарею № 1») і портів, морська хроніка, тематична реклама тощо [10]. Дуже часто друкувалися театральні новини: бенефіси відомих артистів, прем'єри вистав, оголошення про гастролі акторських труп з інших міст.

«Николаевский Вестник» яскраво висвітлював події російсько-турецької війни, яка тривала з 1877 р. по 1878 р., залучаючи до матеріалів переклади та передруки із закордонних ЗМІ, на кшталт британського «Times», німецьких «Politische Correspondenz» та «National Zeitung», швейцарського «Tagblatt», угорського «Pester Lloyd» та багатьох інших. Такий підхід до висвітлення важливих історичних подій надавав читачеві можливість побачити ширшу картину дій на світовій арені.

Інколи номери містили рекламні листки, вкладені по центру номеру. Вони зазвичай стосувалися підписок на інші газетно-журнальні видання. Наприклад, у № 44 від 19 квітня 1877 р. на аркуші формату А5 була реклама петербурзької морської газети «Яхта» [10].

Випуск «Николаевского Вестника» був заверстаний у 5 рівних колонок, матеріали яких розмежовувалися вертикальними та горизонтальними чорними лініями. Кольорова палітра чисел монохромна. Ілюстрацій не зустрічаємо навіть у рекламних оголошеннях. Текст усіх матеріалів вирівняно за шириною стовпчика. Єдиним засобом виокремлення ключових слів на полосі є добір цікавого шрифту, зміна його товщини, висоти та стилю. Подекуди, в умовно рекламному відділі на останній сторінці, зустрічаються рамки з квітковим орнаментом у чорному кольорі.

1.2. Аналіз рубрик газети та їх тематичне наповнення

Категорія інформаційних матеріалів є домінуючою у газеті.

Візьмемо до уваги першу шпальту № 44 від 19 квітня 1877 р. Ліворуч на сторінці знаходилася колонка різноманітних урядових та комерційних оголошень. Першим за місцем на полосі та ступенем важливості було *«Извещение»* про те, що імператор відкрив збір пожертв на потреби поранених: *«для удовлетворения въ возможной степени санитарныхъ нуждъ»* [10].

Далі друкувалися **рекламне оголошення** *«Фра-Дьяволо или Разбойники въ Терачино»*, що запрошувало відвідати постановку комічної французької опери, та **приватне оголошення** за підписом лікаря Кібер: *«Считаю долгомъ донести до сведения техъ изъ моихъ пациентовъ, съ которыми не могъ проститься лично, что я на неопределенное время оставилъ Николаевъ»* [10].

У рубриці *«Военныя известія»* містилися замітки та кореспонденція з фронту, а також огляд відомостей про війну із зарубіжної преси. Наприклад, у № 84 від 27 липня 1871 р. цей блок містить декілька матеріалів із заголовками, які водночас виступають підрубриками і виокремлюють матеріали за географією та ключовими подіями: *«Съ Европейской Турціи»*, *«Снятие блокады съ крепости Баязетъ»*, *«Съ азиатской Турціи»*. Тексти переважно не мали вказаного автора; знаходимо лише один підпис у замітці про еріванський загін: *«Михаиль»* [11].

Рубрика *«Морская хроника»* наповнювалася матеріалами про місцезнаходження флотилії Російської імперії, офіцерський склад кораблів та їх переміщення водними артеріями, трофеї, здобуті у боях. Текст був наповнений вузькоспеціалізованими термінами та детальними вимірами різних характеристик суден: *«неподвижный осьмиугольный казематъ»*, *«7-ми дюймовые пушки»*, *«330 тоннъ водоизмещения»*, *«скорость 9 узловъ»*, *«покрыты броней въ 3 дюйма толщиною»* [11].

У рубриці «Городская хроника» знаходимо повідомлення від санітарних фельдшерів стосовно епідемічної ситуації, новини стосовно цінової політики «ночлежныхъ домовъ». Тут же надрукована **замітка-анонс** «Завра, къ воскресенью вечеромъ ожидается въ Николаевъ пароходъ активной обороны «Веста». Николаевцы предполагаютъ достойно встретить героевъ славнаго боя съ турецкимъ броненосцемъ». Замітка завершується нативною рекламою підписки на газету: «... подписка на который открыта въ морскомъ и городскомъ собраніи, а также при редакціи «Николаевскаго Вестника»» [11].

«Внутренній отдель» містить, як значиться у змісті, «кореспонденцію изъ Ростова-на-Дону» та «известія другихъ газетъ». У цьому газетному блоці зустрічаємо згадку про **власкорів** видання на території інших губерній. Так, ростовський кореспондент висвітлює питання комерсантської кризи, спричиненої зменшенням торгових операцій. Він зазначає, що існує дві причини зникнення спекуляцій у місті: політична та сільськогосподарська (неврожайний період). Однак, кореспондент дає позитивний прогноз: «Впрочемъ, можно надеяться, что плохое состояніе торговыхъ оборотовъ въ Ростове хотя отчасти поправится, такъ какъ урожай въ окрестностяхъ и въ нынешнемъ году превзошелъ всякое ожиданіе» [11]. Мова замітки не подібна до сухого суто інформаційного викладу. Автор застосовує епітети, метафори та метонімію, наприклад, коли мова йде про засіяні культурами поля: «Хлеба, въ аршинъ вишиною и вполне налитые, ожидаютъ только жнецовъ» [11].

У рубриці «Внутренній отдель» також публікували передруки з інших імперських газет: «Нов.Вр.», «Бирж.Вед.», «Голось», «Тиффлиский Вестникъ».

Ще однією великою рубрикою «Вестника» був «Иностранний отдель», де друкували повідомлення з різних куточків світу. Наприклад, у № 84 від 23 липня 1877 р. опубліковані повідомлення з Відня, Афін,

Белграда, Константинополя, Берліна, Рима та Лондона. Тут же під заголовком *«Мненія газетъ по поводу поползновенія Англіи занять Галиполи»* надруковано огляд суспільно-політичної ситуації із залученням аналізу англійської преси від *«Современныхъ Известій»*. Оскільки тривала російсько-турецька війна, усі події, що стосувалися цієї теми підлягали ретельному вивченню. У цей час Англія висадила десант на Галліполі, чим обурила російський уряд та спричинила народні хвилювання. Реакцією на подібний вчинок Великобританії стала публікація в *«Николаевском Вестнике»*, яка засуджувала вторгнення на півострів і давала пораду брати на себе роль захисниці Стамбулу, адже Російська імперія має достатньо військової могутності, щоб не лише осадити Константинополь та прогнати англійське військо, а й у відкритому морі нанести значний удар британській торгівлі [11].

Остання сторінка містила велику кількість різноманітних комерційних оголошень. Наприклад, у № 15 від 7 лютого 1878 р. можемо знайти рекламу підписки на журнал *«Архивъ Ветеринарныхъ Наукъ»*, продажу легкої карети з відкидним верхом, послуг зі створення проектів і кошторису на будівництво від архітектора та академіка М.І.Весмана, а також рекламу продуктової лавки Р.Д. Белозєрова, де можна було придбати ковбаси, сири, рябчиків, сьомгу та інші делікатеси [12].

РОЗДІЛ 2

УРЯДОВА ПРЕСА ХЕРСОНЩИНИ: «ХЕРСОНСКИЕ ГУБЕРНСКИЕ ВЕДОМОСТИ»

2.1. Структура газетних шпальт «Ведомостей»

1838 рік став роком зародження губернських відомостей по всій території Російської імперії. За наказом імператора у кожному губернському місті мало з'явитися своє видання, що складалося з офіційного (розпоряджень та наказів місцевого уряду) та неофіційного (переважно праці з місцевої історії, етнографії, географії та статистики) відділів.

Саме тоді в Херсоні з'явилася перша газета – «Херсонские губернские ведомости». Новини, що містилися у виданні, охоплювали широкий спектр тем: економіка, культурні події, здобутки науки, нещасні випадки, освітянська справа в губернії тощо. Спостерігалася і жанрова неоднорідність. Вартість річної передплати «Ведомостей» протягом останніх десятиліть XIX ст. декілька разів змінювалася: так у 1865 р. вона складала 4 руб. на рік, а у 1871 р. становила вже 5 руб. на рік [16; 18].

Зовнішній вигляд газети за 80 років існування «Херсонских губернских ведомостей» неодноразово змінювався. Ще у 1860-ті рр. офіційний та неофіційний відділи видавалися двома різними випусками, на першій шпальті яких зазначався тип видання під загальною назвою «Херсонские губернские ведомости». Однак згодом, наслідуючи тогочасні друкарські тенденції, їх поєднали у одне газетне видання і дефінітивний підзаголовок зник.

Наприкінці XIX ст. на перших шпальтах «Херсонских губернских ведомостей» з'явився герб з двоголовим орлом, якого увінчували дві

імператорські корони. Над цією композицією розміщувалася ще одна найбільша корона зі стрічкою, що мала два розгорнуті кінчики. Геральдичний символ з'явився на газетних сторінках у непростий для країни час (програв у Кримській війні, відміна кріпосного права, воєнна, судова, земська та міська реформи, невиконання вимог статей Паризького мирного договору тощо), а відповідно для читачів виконував гуртуючу та патріотичну функцію, затверджував єдність держави.

Загальна кількість сторінок коливалася від 4 до 6, залежно від вміщених таблиць та обсягу рекламних оголошень. Наприклад, № 2 від 9 січня 1865 р. неофіційної частини містить 4 сторінки. З них – більше шпальти відведено під оголошення та рекламу: *«На Канцелярской улице продается домъ Георгія Гессель, за весьма сходную цену, со всеми принадлежностями, не далеко дома купца Бараца, вблизи присутственныхъ местъ. - 1»*, *«Общія правила приняты книжными и музыкальными магазинами»* тощо [17].

Традиційно матеріали розміщувалися у спадній градації: від найважливіших урядових постанов та указів, новин з фронту чи значущих суспільно-політичних подій до повідомлень про гостей міста, метеорологічних спостережень та варіацій підписок на місцеві та загальнодержавні газети.

Верстка відзначалася простотою та лаконічністю: фактично повна відсутність ілюстрацій чи варіантів графічних розмежувальних символів, багатоманіття різних за шириною та довжиною лінійних елементів оформлення та шрифтів.

Візьмемо до уваги № 27 від 10 квітня 1871 р.

І шпальта. Традиційно назва «Херсонские губернские ведомости» розміщувалася у два рядки зверху по центру сторінки і була відмежована від основного інформаційного блоку жирною та тонкою чорними лініями. Центральним елементом верхньої третини шпальти був герб, по обидва боки від якого знаходилися дані про підписну

вартість, періодичність виходу, місце прийому підписок, а також порядок подачі приватних оголошень, статей та сповіщень.

Нижче розмежувальних лінійок був зміст випуску та офіційний (указ урядового сенату, зміни на службі, судова хроніка) і неофіційний («*Отчетъ Херсонской губернской земской управы о ходе взаимнаго земскаго страхованія съ 1-го января 1870 по 1-е января 1871 года*») відділи [20]. Текст заверстаний у 4 високі стовпчики, відділені один від одного тонкими чорними лініями. Подібний спосіб розмежування колонок спостерігаємо на кожній шпальті видання.

II і III шпальти. На другій сторінці було надруковано продовження звіту Херсонської губернської земської управи, «*Раскладка сбора, исчисленнаго по смете расходовъ на удовлетвореніе денежныхъ земскихъ потребностей Елисаветградскаго уезда, на 1871 г.*», «*Отчетъ о танцевальномъ вечере, данномъ 4 апреля въ пользу кассы Херсонскаго благотворительнаго Общества*» [18], розмір зборів з продажу харчових запасів і окрема рубрика казенних оголошень, які також охоплювали більшу площу третьої сторінки. Наприкінці вміщувалася таблиця під назвою «*Ведомость о металахъ, требующихся для Николаевскаго адмиралтейства*» [18].

IV шпальта. На четвертій сторінці під заголовком «*По 2-ой публикациі*» містилися різноманітні оголошення від різних офіційних установ, назви яких виносилися на початок абзацу та виділялися жирним шрифтом. У правому нижньому куті розміщувалося два підписи: «*Вице-Губернаторъ Карновичъ*» і «*Секретарь Осмоловскій*» [18].

У підвалі, відмежованому від інформаційного блоку аналогічно заголовку газети, стандартно друкували інформацію про типографію («*типографія Губернскаго Правленія*»), редактора («*Н.Эйсмонтъ*») та дату дозволу друку від цензурного комітету («*10 апреля 1871 года*») [18].

2.2. Аналіз рубрик видання та їх тематичне наповнення

Інформаційні матеріали є найбільшою групою текстів та представленні у виданні широким спектром жанрів. На відміну від них, аналітичні матеріали у «Херсонских губернских ведомостях» не становлять чисельну категорію творів. Група художньо-публіцистичних публікацій у аналізованих номерах відсутня.

На шпальтах «Херсонских губернских ведомостей» зустрічаємо багаточисельні **замітки**, що стосуються різних аспектів суспільного життя. Наприклад, у №1 від 3 січня 1865 р. на першій сторінці неофіційної частини розміщено тверду подієву замітку «*Пожаръ*». Вона відповідає на п'ять «золотих» новинарних питань: «хто?» - «въ д. Хорватовой, владелец ея, Колежскій Регистраторъ Николай Хорватъ», «що зробив?» - «сжогъ две скирды принадлежавшаго ему сена», «де?» - «въ д. Хорватовой», «коли?» - «ночью на 10-е число», «чому?» - через незгоду з продажем сіна «*Тираспольскому купцу Афанасію Кушнирову на пополнение числящейся на Хорвате недоимки*» [16]. Матеріал належить до **рубрики** «*Ведомость о происшествіяхъ в Херсонской губернии въ теченіи первой половины Декабря месяца*» [16].

Інформаційний потік повідомлень продовжує тематична добірка заміток під назвою «*Нечаянные смертныя случаи*». Тут дібрано 4 короткі замітки, які інформують про місце, дату та обставини трагічного випадку. Наприклад, у цьому числі «Херсонских губернских ведомостей» читач може дізнатися, що «*Въ г. Елисаветградъ, 3-го числа, опрокинулись въ обрывъ ехавшіе на повозке: рядовой караульной команды при Провіантскомъ магазине Захарій Кравченко и оставной солдатъ Емельянъ Куба, последній отъ сильнаго ушиба умеръ, а Кравченко остался живъ и отправленъ въ городовую больницу для излеченія*» [16].

Наступною підрубрикою першої шпальти була *«Найденное мёртвое тело»*. Однак метою матеріалу була не ідентифікація знайденої особи, а радше повідомлення про конкретний факт дійсності. Текст можна віднести до жанру замітки, адже в ньому наявні основні жанрові характеристики: *лаконічність, оперативність та подія з реального життя*, що лежить в основі. До того ж, особа померлого визначена вже у надрукованому матеріалі – *«тело... рядового 2-й рабочей бригады по устройству железной дороги Александра Богданова, имевшаго отъ роду 70 летъ»* [16].

Останньою підрубрикою у *«Ведомостях о происшествияхъ в Херсонской губернии въ теченіи первой половины Декабря месяца»* є *«Убийство»*. У ній повідомляється про те, що *«временно-обязанный крестьянинъ Бобринецкаго уезда д. Марьевой Павелъ Зеленый»* був знайдений мертвий з ознаками насильницької смерті. За здійсненим дізнанням у вбивстві був звинувачений *«рядовой Елисаветградской караульной команды Терентій Хлюстовъ»* [16].

У кінці рубрики зазначалося, що *«О всехъ этихъ происшествияхъ производятся надлежащія разсѣдованія местными Полиціями и Судебными Следователями»* [16].

Цікавою особливістю *«Херсонскихъ губернскихъ ведомостей»* є залучення вузьких спеціалістів до написання статей. Наприклад, у №1 від 3 січня 1865 р. на першій сторінці знаходимо **статтю** *«О примененіи геологическихъ результатовъ къ объясненію статистическихъ данныхъ»* дійсного члена Херсонського Статистичного Комітету *«Доктора Естественныхъ наукъ И. Ф. Леваковскаго»*. У тексті він звертається до досвіду німецького науковця Котти, зміст праць якого наводить мовою оригіналу, а також здобутків французьких та голландських геологів. Розлогий матеріал містить 9 абзаців, однак не опублікований повністю. Після останнього абзацу надруковано примітку: *«Продолженіе следуетъ»* [16].

Друга сторінка номеру містить **замітку-анонс** «*Объ открытіи мужской элементарной школы*» під криптонімом «С.». Текст містить багато детальної інформації: перелік навчальних дисциплін та кількість відведених на них годин, педагогічний склад, дати прийому документів та вартість освітніх послуг.

«Херсонские губернские ведомости» - це офіційне урядове видання, а тому тут вміщували велику кількість **«казенных объявленій»**. У № 27 від 10 квітня 1871 р. на третій та четвертій сторінці були надруковані суддівські виклики спадкоємців, розшуки хазяїв прибудної худоби від місцевих уїзних поліцейських управлінь, повідомлення про торги від губернських та обласних управлінь, а також різноманітні оголошення від портового, артилерійського, поліцейського та місцевих губернських управлінь, казенної палати та міської думи [18].

У газеті «Херсонские губернские ведомости» регулярно вміщувалися **офіційні накази та розпорядження**. У № 32 від 28 квітня 1871 р. на першій шпальті надруковано «*Циркулярное распоряжение по министерству внутреннихъ дель*», яке стосувалося збору інформації про великобританських підданих, що знаходяться в Росії, для того, щоб поповнити дані Великобританського народного перепису від 22 березня (3 квітня) 1871 р. У циркулярі Посол Її Величності запрошував всіх її підданих, які проживали чи подорожували на території Російської імперії, дати відповідь на перелік питань: «*Имя и фамилия. Christian name and surname? Поль (мужской или женскій). Male or female? Въ какомъ году родился? In what year born? Где родился (въ Россіи или въ Англии)? Where born (in Russia or in England)? Женатъ, холостъ или вдовъ? Married, single or widower? Вероисповедание? Of what religion? Занятіе, ремесло или промыселъ. Occupation, trade or industry?*» [19].

РОЗДІЛ 3

ПРИВАТНА ХЕРСОНСЬКА ГАЗЕТА «ЮГЪ»

3.1. Особливості оформлення видання «Югъ»

Датою народження першої приватної газети Херсона вважається 1 березня 1898 року. Редактором-видавцем «Юга» став молодий український вчений-історик, археолог та активний громадський діяч Віктор Іванович Гошкевич. Він класифікував своє видання як науково-літературну, політичну, сільськогосподарську і комерційну газету, що виходила щоденно, окрім післясвяткових днів.

Оскільки «Югъ» не належав до урядової преси, то піддавався жорсткому цензуруванню. Редакція розміщувалася на вул. Грецькій 14, телеграф №85. Друкувалося видання у типолітографії М.І.Ковальова, а з 1903 — у типографії «Юга» В.І. Гошкевича за адресою редакції.

Останній номер вийшов 25 лютого 1907 р., на дев'ятому році існування газети. У березні 1907 р. відбувся публічний продаж права на видання газети «Югъ» і типографського обладнання, що належало В.І. Гошкевичу.

Композиція газети «Югъ» відносно стала. Назва газети розміщена зверху по центру. Шрифт назви можна класифікувати як медієвальний, компоненти якого мають трикутні засічки. Також застосовується прийом виділення композиційного центру завдяки товщині сегментів літер, що підсилює контраст між назвою та іншими текстовими матеріалами на шпальті.

Видання виходило російською мовою форматом А2 і на противагу попереднім газетам містило чорно-білі ілюстрації, які однак стосувалися комерційних оголошень.

Шпальта «Юга», як і «Николаевского Вестника», була поділена на 5 колонок. Деякі з них були об'єднані для розміщення різноманітних таблиць («Состояние счетовъ Николаевского Отделения Одесского Учетного Банка») або широкоформатних рекламних оголошень («Чайная торговля Д. Ф. Дементьева») [20].

Кількість візуальних інформаційних блоків на різних шпальтах відрізняється. На першій шпальті виокремлюємо 12 умовних блоків, з них 5 – рекламні: «Чайная торговля Д. Ф. Дементьева», «Въ контору газеты «Югъ нужны мальчики», «Пароходы «Телеграфъ» и «Орель» съ 11 сего іюля выходятъ ежесдневно, не исключая и субботъ», «Банкирская контора А. Бенковичъ и Ко», «Отдается въ наемъ квартира». На другій шпальті стільки ж інформаційних блоків і рекламні оголошення повністю відсутні. Натомість половина сторінки відведена на літературний розділ під назвою «Фейлетонъ». На третій шпальті вже 10 текстових блоків, що зумовлено публікацією тут 5 великих рубрик з судової, міської та закордонної хроніки. На останній сторінці розміщена найбільша кількість інформаційних блоків – 20. Така велика кількість створена завдяки комерційним оголошенням, їх нараховуємо 16: «Пароходы «Елисавета» и «Надежда»», «Банкирская контора Е. С. Лившица», «Привозная площадь, на бойкомъ месте отдаются въ наемъ квартиры, магазины, склады для товаровъ и погреба. Г. А. Тихонова», «Моторъ 4-хъ силъ», «За 20 копеекъ 24 листа бумаги и 24 конверта съ буквами», «Полугодовая подписка (1-е іюля 1899 г. - 1-е января 1900 г.) на большую политическую, экономическую и литературную газету «Россия»» [20] та інші.

Можемо зробити висновок, що оформлення шпальт газети «Югъ», а саме створення текстових блоків, використання розмежувальних графічних засобів, насиченість різними шрифтами чи їх одноманіття, вирівнювання тексту на полосі залежало від кількості реклами на сторінках.

3.2. Аналіз рубрик газети та їх тематичне наповнення

Аналізуючи рубрики газети «Югъ», можемо засвідчити, що матеріали видання орієнтовані на місцевого читача, людину із вищих кіл, яка добре розуміє літературну мову та певну термінологію.

Газетна палітра представлена такими рубриками: «Объявления», «Действия местной администрации», «Местная хроника», «Письмо въ редакцію», «Театръ и музыка», «Фейлетонъ», «Телеграммы», «Хроника русской жизни», «Русская печать», «Заграничныя известія», «Кореспонденції «Юга»», «Смесь» та «Справочный отдель». На останній сторінці кожного числа вказувалась поштова скринька.

Інформаційні матеріали. Перша сторінка № 395 від 20 липня 1899 р. містить короткі **хронікальні повідомлення** у рубриці «Местная хроника». Знаходимо тут **тверду замітку**: «Херсонская уездная земская управа уведомила губернскую, что сесія очередного херсонского уездного земского собрания, согласно полученному разрешению, откривается 4 августа» [21].

Найбільшу кількість заміток містить рубрика «Хроника русской жизни». Тут матеріали не обмежені географічно та тематично. Наприклад, у № 393 від 18 липня 1899 р опублікована **м'яка замітка** «Совету с.-петербургской духовной академіи кі началу учебного 1899-1900 года...» поруч із **твердою заміткою** «При производстве железнодорожныхъ изысканій для пути по берегу Черного моря...» [20].

Аналітичні матеріали. У № 393 від 18 липня 1899 р. вміщено продовження **аналітичної статті** «Недобрыя вести въ лесныхъ промыслахъ» (перша частина була надрукована в № 392 від 16 липня 1899 р. з приміткою «Изъ Торг.-Пром. газ.»). Стаття орієнтована на освіченого читача, про що свідчить лексика: «пертубации», «спекулятивный дух промысла», «мораль благоразумія», «фабрикаты для металлургии» тощо. Автор викриває проблему махінацій тих, хто

володіє прибережною територією і перешкоджає вільному сплаву деревини під час лісозаготівельних робіт. Стаття містить елементи журналістського розслідування [20].

Цікавою є рубрика *«Корреспонденції «Юга»»*, що вміщувала тексти одноіменного жанру. На початку кожного матеріалу зазначалося місто, якого стосувалося повідомлення. Наприклад, у № 393 від 18 липня 1899 р. знаходимо **кореспонденцію** *«Одесса. Открываемое въ Одессе съ 1 сентября училище министерства народного просвещения...»*. Матеріал містить аналіз перспектив відкриття нового навчального закладу, огляд освітньої програми, особливостей вступу до училища тощо [20].

Художньо-публіцистичні матеріали. Традиційно твори цього жанру друкувалися під рубрикою *«Фейлетонъ»*. У № 393 від 18 липня 1899 р. вміщено закінчення **роману** графа Л. М. Толстого *«Воскресеніє»*. Великий прозовий твір був поділений на декілька чисел газети *«Югъ»* [20].

У рубриці *«Фейлетонъ»* № 395 від 20 липня 1899 р. надруковано **фейлетон**, перекладений з польської мови *«Онъ и Она»* О. Свентоховського. Матеріал у сатиричній формі висвітлює різючі відмінності між чоловічим та жіночим світоглядом [21].

Особливістю видання *«Югъ»* є велика кількість **рекламних оголошень**. Наприклад, у № 395 від 20 липня 1899 р. знаходимо рекламу з південного кримського узбережжя *«Вина подваловъ имени «Форосъ» наследниковъ А. Г. Кузнецова Ушковыхъ»*, традиційне оголошення про можливість ознайомлення з іншою газетно-журнальною продукцією *«Подписка на сборникъ «Помощь пострадавшимъ отъ неурожая»»* і комерційні пропозиції *«Грабовый уголь 46 коп. пудъ»*, *«Бахмутскій алебастръ самага лучшаго качества»*, *«Херсонъ. Гостиница «Гранд-Отель» въ центре города»*, *«Покупають древнія монеты»* тощо.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження ми дійшли таких висновків.

Композиція газетних видань Херсонської губернії кінця XIX ст. була подібною між собою та усталеною. Матеріали на шпальтах розміщувалися відповідно до їх стосунку до політики уряду, внеску до життя губернії, життя її мешканців та актуальності. Рубрики також були схожі між собою, адже видання містили велику кількість хронікальних повідомлень. Структура «офіційні урядові документи – воєнні новини – події у сфері торгівлі – культурні заходи – рекламні оголошення» була типовою для газет кінця XIX ст.

Жанрова специфіка газет «Николаевский вестник», «Херсонские губернские ведомости» та «Югъ» того часу була чітко інформаційно спрямована. Аналізуючи видання, ми робимо висновок, що м'які та тверді замітки, розміщені у «Местной хронике», «Морской хронике», «Хронике русской жизни», «Городских заметках» і «Внутренних известиях» становлять домінуючу групу матеріалів. Аналітичні публікації були малочисельною групою. Відзначаємо декілька аналітичних статей на політичну та сільськогосподарську тематику, а також незначну кількість кореспонденцій з фронту та інших країн. Художньо-публіцистичні матеріали становлять меншість серед інших груп жанрів. Вони друкувалися у «Фейлетоне» і часто були передруками подорожніх нарисів журналістів з території сучасної Росії, уривками творів сучасників та класиків або фейлетонами на вільну тему.

Тематика газет «Николаевский вестник», «Херсонские губернские ведомости» та «Югъ» гуртувалася довкола внутрішніх новин. Зазвичай, відступали від цієї лінії лише під час повідомлень від уряду та висвітлення воєнних подій. Видання були насичені подієвими замітками,

які яскраво висвітлювали події з щоденного життя Херсонської губернії, і становили основний тематичний масив.

Ключові ідейні лінії в матеріалах газет «Николаевский вестник», «Херсонские губернские ведомости» та «Югъ» кінця XIX ст. торкалися політичного урегулювання відносин між урядовими установами та людьми на місцях, висвітлення здобутків губернії на різних теренах (воєнному, торговому, культурному, освітньому, медичному тощо), а також інформування населення про поточні події на регіональному та державному рівнях.

Публікації газетних видань Херсонської губернії наприкінці XIX ст. мали значний вплив на життя громадськості. Преса була рупором уряду, головним джерелом пізнання світу, в часи війни виконували єднальну патріотичну функцію, а у мирний час – дозволяла бути у суспільній течії. Газети збирали довкола себе певний культурний осередок та просвітлювали свого читача, постійно закликаючи долучитись до мистецьких заходів. Періодика Херсонської губернії сприяла розвитку освітянської справи регіону, адже регулярно публікувала інформацію про відкриття нових навчальних закладів та подробиці набору до них. Звісно ж, вагомий внесок «Николаевский вестник», «Херсонские губернские ведомости» та «Югъ» зробили у розвиток товарно-грошових відносин на півдні України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Библиография русской периодической печати 1703–1900 гг. (материалы для истории русской журналистики). Пг., 1915.
2. Гуз А. Становлення земської преси України в другій половині ХІХ –на початку ХХ ст., 2002. № 11/12, С. 1– 6.
3. Державний архів Херсонської області. ДАХО Ф.22.
4. Животко А. Історія української преси. – Мюнхен, 1989–1990.
5. З історії Херсонської губернії 1803-1920 рр. Збірник документів: Упоряд.: В. Лебідь, О. Стукалова, О. Шинкаренко. Херсон: Державний архів Херсонської області, 2013. № 17.
6. Захаров О. Херсонской прессе 180 лет. *Гривна*. 2018.
7. Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816–1916. – Харків; Київ: Держлітвидав України, 1930.
8. Лопата О. Становлення та розповсюдження української преси (ХVІІІ — початок ХХ століття)
9. Макієнко О. Культурне й духовне життя Наддніпрянської України другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Київ. 2012.
10. Николаевский вестник – 1877. - № 44.
11. Николаевский вестник – 1877. - № 84.
12. Николаевский вестник – 1878. - № 15.
13. Прохоров Є. Русская периодическая печать (1702–1894): Справочник. Москва. 1958.
14. Сміт–Пітер С. Истоки губернских ведомостей: 1831 – начало 1850–х гг. Петрозаводск. 2008.
15. Спанатій О. Розвиток газетної справи в Миколаєві ХІХ — початку ХХ століття / Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2010. С. 21-24
16. Херсонские губернские ведомости – 1865. - № 1.

17. Херсонские губернские ведомости – 1865. - № 2.
18. Херсонские губернские ведомости – 1871. - № 27.
19. Херсонские губернские ведомости – 1871. - № 32.
20. Югъ - 1899. - № 393.
21. Югъ - 1899. - № 395.

5. «Югъ», № 393 від 18 липня 1899 року.

№ 393-А.
ПОДПИСНА ЦІНА.
Въ Херсоні. Издательскій.
Въ Херсоні. Издательскій.
Въ Херсоні. Издательскій.

Въ Херсоні. Издательскій.
Въ Херсоні. Издательскій.
Въ Херсоні. Издательскій.

Въ Херсоні. Издательскій.
Въ Херсоні. Издательскій.
Въ Херсоні. Издательскій.

ХЕРСОНЪ

ЮГЪ

НАУЧНО-ЛИТЕРАТУРНА, ПОЛИТИЧНА, СЕЛЬНО-ХОЗЯЙСТВЕННА І КОМЕРЦІАЛЬНА ГАЗЕТА
ВТОРОЙ ГОДЪ ИЗДАНИЯ

Выходитъ ежедневно, кромѣ дней послѣдпраздничныхъ.

Л. И. Э. МЕТЦЛЬ И К° въ Москвѣ

Суббота, 17-го Іюля 1899 г.
ОТЪ РЕДАКЦІИ.

СТАТІИ ДОСЯГАЮТЪ въ настоящее время...
РЕДАКЦІИ ГАЗЕТЫ КОМПАНИИ...
ТЕЛЕФОНЪ № 55.

СОСТОЯНИЕ СЧЕТОВЪ
Николаевского Отдѣленія Одесскаго Учетнаго Банка

А К Т И ВЪ	П А С С И ВЪ
Касса 140.638 61	Вклады на текущие счета 1.341.653 19
Текущіе счета въ Николаевскомъ отдѣленіи 100 00	до востребованія 130.829 00
Текущіе счета въ Одесскомъ отдѣленіи 2340.367 80	до востребованія 427.237 49
Учетные билеты 54.044 36	до востребованія 2.313.766 04
Счета по ссудамъ 273 14	Выданные въ отдѣленіи переносомъ 106.909 47
Учетъ выданныхъ въ торговлю билетовъ 238.973 00	Въ Николаевскомъ отдѣленіи 106.909 47
Счета по ссудамъ 91.990 00	Въ Одесскомъ отдѣленіи 0 00
Счета по ссудамъ 821.096 26	Въ Николаевскомъ отдѣленіи 22.071 43
Счета по ссудамъ 731.578 86	до востребованія 33.827 02
Счета по ссудамъ 20 20	до востребованія 181.394 00
Счета по ссудамъ 820.267 44	до востребованія 1.240.248 00
Счета по ссудамъ 430.814 40	до востребованія 14.821 00
Иностранная валюта 42.065 70	до востребованія 22.071 43
Резервы 20 20	до востребованія 181.394 00
Иностранная валюта 31.309 27	до востребованія 14.821 00
Иностранная валюта 38.629 79	до востребованія 22.071 43
Иностранная валюта 26.478 68	до востребованія 181.394 00
Иностранная валюта 27.820 60	до востребованія 14.821 00
Иностранная валюта 3.250 32	до востребованія 22.071 43
Иностранная валюта 604 10	до востребованія 181.394 00
Иностранная валюта 800 00	до востребованія 14.821 00
Иностранная валюта 0 00	до востребованія 22.071 43
Иностранная валюта 4.093.428 92	до востребованія 181.394 00

Всего въ числѣ на комиссіи 217.279 руб. 32 коп.

6. «Югъ», № 395 від 20 липня 1899 року.

Важнейшая новость
Въ Херсоні. Издательскій.
Въ Херсоні. Издательскій.
Въ Херсоні. Издательскій.

Въ Херсоні. Издательскій.
Въ Херсоні. Издательскій.
Въ Херсоні. Издательскій.

Въ Херсоні. Издательскій.
Въ Херсоні. Издательскій.
Въ Херсоні. Издательскій.

Синь уничтожена
Желаю получить въ это
МОТОРЪ
4-хъ силъ,
Грабовый УГОЛЬ
46 коп. пудъ.
Важнѣйшій алебастръ
Гостинница „Грандъ-Отель“
ПАРХОДЪ „ГЕОРГІЙ“

ПРОДАНА для городовъ Херсонщины ХЪ СТ...
Чайная торговля Д. Ф.
КОТОРА ГАЗЕТА

Слесарно-механическое заведеніе П. КАРПИНСКАГО
Вышла июльская книжка журнала „Русское Экономическое Обозрѣніе“
Покупаютъ древнія монеты